

FAUNA DESCOPERITĂ ÎN AȘEZAREA GETO-DACĂ DE LA CÎRLOMĂNEȘTI

DE

M. ST. UDRESCU

Așezarea geto-dacă de la Cîrlomănești (com. Vernești, jud. Buzău) este plasată în partea de sud a dealului Ciolanu, la limita cu depresiunea Nișcovului¹. Climatul temperat continental al țării prezintă aici o serie de nuanțe locale legate în principal de altitudine, „dava” de la Cîrlomănești fiind plasată aproximativ pe altimetra de 200 de m. Deschiderea largă către sud a riului Buzău favorizează pătrunderea maselor de aer cald din cîmpie, ceea ce face ca zona interfluvială Buzău-Nișcov, în care se află plasată așezarea de la Cîrlomănești, să reprezinte una dintre „insulele” mai călduroase din această zonă.

Precipitațiile anuale și lunare scad în general de la nord la sud, ca urmare a descărcării maselor de aer umed oceanic pe direcția amintită și totodată datorită scăderii altitudinilor reliefului. Culmile orientate transversal față de direcția principală a maselor de aer, așa cum este dealul Ciolanu, primesc o cantitate mai mare de precipitații, care ajunge la o medie anuală de peste 600 mm în zona așezării de la Cîrlomănești.

Solurile din zonă sînt brune, puternic podzolite în special pe locurile mai puțin înclinate. Vegetația caracteristică zonei altitudinale se încadrează la limita dintre etajul pădurilor de deal și zona de silvostepă; culturile de viță de vie și cele pomicole au luat astăzi în mare parte locul florei arboricole.

Din punct de vedere ecologic, așezarea de la Cîrlomănești este plasată la intersecția biotopilor de pădure și de zonă deschisă. Această poziție favorabilă a oferit locuitorilor așezării terenuri suficiente pentru agricultură și pășunat, precum și păduri pentru exploatarea lemnului și pentru vînătoare.

Materialul care face obiectul studiului de față provine din așezarea geto-dacă de la Cîrlomănești, datată între mijlocul secolului al II-lea î.e.n. și pînă către mijlocul secolului I î.e.n.². Este vorba de un eșantion de aproape 3 000 de piese determinate provenite atît din gropile de reziduri, cît și din stratul de cultură.

Caracterul fragmentar al pieselor osoase nu trebuie să surprindă, avînd în vedere că este vorba de deșeuri menajere; se observă urme de

¹ Săpăturile arheologice de la Cîrlomănești s-au desfășurat în anii 1972—1976. Colectivul este alcătuit din M. Babeș, responsabil, Al. Oancea, V. Drîmbocianu și M. Constantinescu. Autorul acestui studiu a luat parte la campaniile din anii 1973—1975 ocupîndu-se de recoltarea materialului faunistic.

² M. Babeș, Dacia, N. S., 19, 1975, p. 125—139.

spargere și de retezare cu obiecte tăioase, cele două modalități de intervenție umană fiind uneori prezente pe aceeași piesă. În proporție mai mică au apărut și fragmente cu urme de ardere în diferite grade.

Repartizarea fragmentelor osoase pe diferite specii poate fi urmărită în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Repartiția pe specii a fragmentelor osoase descoperite în complexe și în satul geto-dac

COMPLEXUL SPECIA	CRL. 74 E1cS gr. 22	CRL. 74 E2cS nivel —0,30— 50m	CRL. 73 E2dS gr. 50	CRL. 75 E2cS gr. 65	Dif. compl. mici di- mens. (14)	Nivel geto- dac	Total frag- mente	%	Total NMI
<i>Bos taurus</i>	191	74	52	95	72	258	742	26,3	44
<i>Ovis — capra</i>	727	17	21	273	46	83	1 167	41,4	77
<i>Sus domesticus</i>	253	49	56	120	52	167	697	24,7	49
<i>Equus caballus</i>	8	11	14	8	9	24	74	2,6	14
<i>Canis familiaris</i>	1	2	1	3	3	3	13	0,5	6
<i>Cervus elaphus</i>	7	9	9	9	5	24	63	2,3	14
<i>Sus scrofa</i>	3	3	6	5	6	5	28	1,0	10
<i>Capreolus capreolus</i>	9	—	1	3	3	4	20	0,7	7
<i>Lepus europaeus</i>	4	—	1	—	1	—	6	0,2	2
<i>Ursus arctos</i>	—	—	1	—	2	—	3	0,1	2
<i>Meles meles</i>	—	—	1	—	—	1	2	0,1	1
<i>Castor fiber</i>	1	—	1	1	—	—	3	0,1	2
Total	1204	165	164	517	199	569	2818	100,0	227

Bos taurus. Boul domestic este bine reprezentat în materialele paleofaunistice provenite din așezarea geto-dacă de la Cirlomănești. Din numărul minim de indivizi estimați, animalele adulte reprezintă aproximativ o treime, fără a fi înregistrate, între acestea, exemplare cu dentiția într-un grad mai înaintat de uzură. Aceste constatări deosebesc dava de la Cirlomănești de unele așezări geto-dace care au funcționat în perioade cronologice apropiate. La Pecica (Ziridava?)³ și Mărgăritești⁴, majoritatea indivizilor sacrificați au fost animale adulte, în ultima stațiune înregistrându-se și indivizi cu dentiția într-un grad mai înaintat de uzură. Un asemenea raport adult : subadult de aproximativ 1 : 2 în materialul de la Cirlomănești dovedește că bovinele erau crescute deopotrivă pentru consum (fapt care se reflectă în sacrificarea în mai mare măsură a animalelor tinere) și în scopuri utilitare (lapte, muncă); în schimb, bovinele din celelalte stațiuni au fost crescute în mai mare măsură pentru scopuri utilitare.

Coarnele bovinelor de la Cirlomănești sînt relativ mici și cel mai adesea gracile. Nu se poate preciza dacă locuitorii așezării practicau în mod curent castrarea masculilor, pentru că materialul nu apare revelator prin această prismă. Studiul efectuat pe un număr de 30 000 de piese provenite din mai multe așezări geto-dace a permis lui S. Haimovici⁵ să constate, ca un fenomen general, o penurie de castrați în materialul de

³ S. Haimovici, AUI, s.n., 15, 1969, 2, p. 403—409.

⁴ Se folosesc datele rezultate în urma studiului materialului faunistic furnizat de săpăturile efectuate în anii 1970—1971 sub conducerea arheologilor Wanda Wolski și M. Butoi.

⁵ S. Haimovici, în *Domestikattions — forschung und Geschichte der Haustiere*, Budapesta, 1971, p. 257—262.

bovine, autorul punindu-și întrebarea dacă nu cumva se utilizau mai mult femelele sau cail pentru muncile agricole sau pentru transportul poverilor.

Din punct de vedere dimensional nu se observă deosebiri față de materialele provenite din așezările de la Mărgăritești și Pecica (tabelul nr. 2). În schimb, valorile dimensionale ale bovinelor de la Cîrlomănești

Tabelul nr. 2

Variabilitatea și media dimensiunilor la *Bos taurus*

	Nr.	Variabilitatea	Media
<i>Mandibulă</i>			
-- P ₃ -- P ₄	3	43 -- 50	46,7
-- M ₁ -- M ₃	2	80 -- 81	80,5
-- P ₂ -- M ₂	2	124 -- 130	127,0
-- L ¹ M ₂	6	31 -- 36,5	34,5
-- 1 M ₃	5	12,5 -- 16,5	14,7
<i>Humerus</i>			
-- lat. dist.	7	73,5 -- (90)	77,8
-- lat. troch.	8	61 -- (78)	69,1
<i>Radius</i>			
-- lat. prox.	6	68 -- 75,5	71,7
-- lat. supr. art. prox.	7	62,5 -- (78)	67,6
<i>Metacarp</i>			
-- lungimea max.	1	204,5	--
-- lat. prox.	7	47,5 -- 60,5	52,1
-- lat. min. diaf.	5	26 -- 30	26,0
-- lat. dist.	3	51 -- 64,5	58,8
-- Talia (Talkin) cm.	1	125	--
<i>Tibia</i>			
-- lung. mx.	1	312	--
-- lung. lat.	1	278	--
-- lat. prox.	4	83 -- 87	85,7
-- lat. min. diaf.	2	32 -- 33,5	32,7
-- lat. dist.	14	53,5 -- 66	58,8
-- talia (Matolcsi) -- cm.	1	108	--
<i>Metatars</i>			
-- lung.mx.	3	202 -- 222,5	209,8
-- lat. prox.	10	40 -- 48	45,0
-- lat. min. diaf.	8	20 -- 27,5	24,2
-- lat. dist.	6	46 -- 58,5	54,3
-- talia (Talkin) -- cm.	3	110 -- 122	114,7
<i>Astragal</i>			
-- lung. mx.	19	54,5 -- 74	60,7
-- lat. mx.	18	37 -- 47,5	41,7
<i>Caleaneu</i>			
-- lung. mx.	11	113,5 -- 143,5	125,1
<i>Ph. I</i>			
-- lung. mx.	17	54 -- 71,5	58,7
-- lat. prox.	17	25 -- 35	28,7
-- lat. min. diaf.	17	21 -- 29	24,5
-- lat. dist.	17	23,5 -- 31,5	27,4

	OVIS ARIES			CAPRA HIRCUS			OVIS CAPRA		
	Nr.	Variabilitate	Media	Nr.	Variabilitatea	Media	Nr.	Variabilitate	Media
<i>Maxilar</i>									
— P ² — P ⁴		—			—		10	22 — 26	24,7
— M ¹ — M ³		—			—		14	40 — 48	44,7
— P ² — M ³		—			—		9	64 — (73)	68,9
<i>Mandibulă</i>									
— P ₃ — P ₄	22	21 — 29	24,2	6	19 — 24	22,8		—	
— M ₁ — M ₃	20	44,5 — 54	49,1	5	44 — 50	46,3		—	
— P ₃ — M ₃	18	67 — 81	73,4	7	64 — 74	70,3		—	
— lungimea M ₃	17	19 — 24	21,5	11	20,5 — 25,5	22,9		—	
<i>Scapulă</i>									
— lung. proc. artic.	11	28 — 33	30,7	7	28 — 37	33,6		—	
— lung. cav. glenoide	11	22 — 25	23,6	7	22,5 — 29	26,3		—	
— lat. cav. glenoide	10	17 — 21	19,2	7	20 — 26	22,8		—	
— lat. min. col.	11	15 — 20	17,7	7	15 — 22,5	20,7		—	
<i>Humerus</i>									
— lat. min. diafiză	3	12,5 — 13,5	13,0	—	—	—	3	13 — 14	13,7
— lat. dist.	18	26 — 34	30,0	4	30,5 — 33,5	32,1	13	26,5 — 32	28,9
— lat. troch.	18	25 — 31,5	27,8	4	28 — 30,5	29,5	13	25,5 — 30,5	27,3
<i>Radius</i>									
— lung. mx.	9	129 — 162	148,1	4	149 — 168	162,0		—	
— lat. prox.	28	25,5 — 33	29,6	13	29 — 38	31,8		—	
— lat. supr. art. prox.	27	24 — 29,5	26,9	13	27 — 35,5	30,0		—	
— lat. min. diaf.	22	12 — 17	15,4	13	16 — 20	18,3		—	
— lat. dist.	11	26 — 29,5	28,4	5	28 — 32	30,0		—	
— I 4/1 × 100	9	10,2 — 11,4	10,9	4	9,8 — 11,9	11,0		—	

<i>Metacarp</i>								
— lung. mx.	12	(107) — 133,5	120,5	4	106,5 — 119	111,0	—	
— lat. prox.	16	(20) — 24	21,6	9	(21) — 27	24,9	—	
— lat. min. diaf.	16	11,5 — 15	12,9	8	13 — 18,5	16,4	—	
— lat. dist.	12	22,5 — 26	24,2	5	27 — 29	27,8	—	
— I 3/4 × 100	10	9,2 — 11,6	10,6	4	13,0 — 15,6	14,8	—	
— talia (Talkin) — cm.	12	51,9 — 64,7	57,8	4	61,2 — 68,1	63,8	—	
<i>Tibie</i>								
— lung. mx.		—			—		2	202 — 221,5
— lat. prox.		—			—		8	38,5 — 44
— lat. min. diaf.		—			—		10	13 — 16
— lat. dist.		—			—		27	24 — 29
<i>Astragal</i>								
— lung. mx.		—			—		5	26 — 28,5
— lat. mx.		—			—		5	16 — 19
<i>Calcaneu</i>								
— lung. mx.		—			—		8	54 — 57,5
<i>Metatars</i>								
— lung. mx.	9	118 — 145	134,3	5	114 — 126	118,0	—	
— lat. prox.	15	19 — 22	20,1	6	20 — 23	21,3	—	
— lat. min. diaf.	16	10,5 — 13	11,7	5	13 — 15	13,8	—	
— lat. dist.	9	22,5 — 26,5	24,1	5	24 — 26	25,1	—	
— I 3/4 × 100	9	7,7 — 10,6	8,9	5	10,3 — 12,8	11,7	—	
— talia (Talkin) — cm.	9	55,2 — 67,9	62,8	5	60,8 — 67,3	63,0	—	
<i>Ph. I</i>								
— lung.	5	34 — 38,5	36,9	4	37 — 44	39,7	—	
— lat. prox.	5	12 — 13	12,4	4	13 — 14,5	13,5	—	
— lat. min. diaf.	5	10,5 — 11	10,8	4	11 — 12	11,7	—	
— lat. dist.	5	11 — 11,5	11,3	4	13 — 13,5	13,1	—	

sînt mai mari (cu excepția dentiției) decît ale celor din așezarea de la Stînțești ⁶. Una dintre explicațiile posibile ale diferențelor dimensionale dintre materialele atribuite bovinelor de la Cîrlomănești și Stînțești (secolele VI—III î.e.n.) ar putea să o reprezinte preocuparea pentru selecționarea în vederea reproducerii a unor exemplare mai bine dezvoltate, cu atît mai mult cu cît geto-dacii de la Cîrlomănești exploatau bovinele în aceeași măsură pentru consum și pentru produsele secundare.

Ovicaprine. Prezența resturilor atribuite ovicaprinelor în proporție foarte mare în două dintre voluminoasele gropi de reziduri de la Cîrlomănești (unde materialul de ovicaprine a reprezentat peste 50 % din totalitatea fragmentelor identificate), a determinat ca în statistica finală ovicaprinele să ocupe primul loc în ceea ce privește numărul de piese ce le-au fost atribuite. Un lucru este cert: alături de bovine și suine, ele reprezentau o componentă importantă în alimentația locuitorilor davei de la Cîrlomănești.

Au fost înregistrate deopotrivă oile și caprele; resturile atribuite oilor sînt mai numeroase și reprezintă peste 2/3 din material.

Coarnele ovinelor de la Cîrlomănești sînt bine dezvoltate la animalele adulte. În proporție destul de mică s-au întîlnit și forme acornute. Cîteva fragmente craniene cu cornul respectiv permit să se avanseze presupunerea că geto-dacii de la Cîrlomănești practicau castrarea masculilor. Această practică nu era însă folosită în mod curent. După datele lui Hatting ⁷, ce permit aprecierea vârstei aproximative la care se făcea castrarea, se poate afirma că aceasta era realizată înainte de împlinirea vârstei de 6 luni.

Din punct de vedere dimensional nu apar deosebiri semnificative față de așezările geto-dace de la Mărgăritești și Pecica (tabelul nr. 3).

Din numărul minim de indivizi estimați proporția animalelor adulte sacrificate este mică, ea reprezentînd un procent de aproximativ 30 %. Comparațiile legate de vîrsta de sacrificare a animalelor indică unele deosebiri față de celelalte așezări geto-dace. La Pecica proporția de animale tinere sacrificate este de asemenea mică, apărînd în schimb indivizi cu dentiția într-un grad mediu și înaintat de uzură. Așezarea geto-dacă de la Mărgăritești a permis constatarea că, dacă animalele nu erau sacrificate către sfîrșitul primului an de viață, atunci ele erau ținute mai mulți ani.

Raportul adult-subadult, de aproximativ 1:2 pentru ovinele de la Cîrlomănești, identic cu cel înregistrat la bovine, indică o modalitate asemănătoare de exploatare a lor; în schimb, în celelalte așezări menționate pe primul plan stătea, se pare, obținerea produselor secundare (lînă, lapte).

Spre deosebire de oi, caprele au fost sacrificate de regulă după ce au atins deplina maturitate. Studiul fragmentelor atribuite caprelor a permis să se constate prezența într-o proporție destul de mare a unor piese cu patologie dento-maxilară, spre deosebire de oi unde fenomenul este foarte rar prezent și numai în stadii incipiente. Explicația prezenței pieselor cu patologie dento-maxilară în mai mare proporție la capre poate fi găsită pe de o parte în maniera în care acestea își găsesc hrana și pe de altă

⁶ S. Haimovici, AUI, s.n., 13, 1967, 2, p. 321—329.

⁷ T. Hatting, în *Archaeozoological studies*, Gröningen, 1974, p. 345—351.

parte în faptul că ele au fost sacrificate cel mai adesea după maturitatea lor.

Sus domesticus. Alături de bovine și ovicaprine, porcul domestic a reprezentat o specie intens exploatată în așezarea de la Cîrlomănești resturile sale fiind abundente atît în gropile de reziduri cît și în stratul de cultură.

Prezența unor caractere morfologice proprii raselor inferioare pledează pentru presupunerea că un proces constant și sistematic de ameliorare a fondului local de animale nu se declanșase încă.

Proporția animalelor adulte nu depășește o treime din numărul minim de indivizi estimați. Spre deosebire de așezarea de la Mărgăritești, unde majoritatea animalelor au fost sacrificate în jurul vârstei de 1 1/2 ani, la Cîrlomănești vîrsta de sacrificare apare mai scăzută și anume în jurul unui an; în schimb, la Pecica 2/3 din material provine de la animale care au fost sacrificate între 2 luni și 1 an. Numai în așezarea de la Mărgăritești au apărut și cițiva indivizi cu dentiția într-un grad înaintat de uzură. Procentul mare de animale tinere înregistrat la porcine se explică prin aceea că ele nu oferă altceva în afară de carne; în consecință creșterea lor nu e rentabilă decît pînă la o anumită vîrstă.

Din punct de vedere dimensional nu apar diferențe semnificative între suinele de la Cîrlomănești și din celelalte așezări geto-dace menționate (tabelul nr. 4).

Equus caballus. În comparație cu cele trei specii intens exploatate în economia așezării, au apărut puține resturi artribuite calului. Caracterul

Tabelul nr. 4

Variabilitatea și media dimensiunilor de la *Sus domesticus*

	Nr.	Variabilitatea	Media
<i>Maxilă</i>			
— P ³ — P ⁴	9	32 — 41	34,4
— M ¹ — M ³	8	52 — 64,5	58,7
— P ² — M ³	3	91 — 95	92,3
— L M ³	14	23,5 — 31	27,5
— 1 M ³	12	15 — 18,5	17,2
<i>Mandibulă</i>			
— P ₃ — P ₄	14	33 — 38	35,6
— M ₁ — M ₃	8	61 — 69	64,3
— P ₃ — M ₃	4	95 — 99	97,3
— L M ₃	12	24 — 36,5	31,0
— IM ₃	7	13 — 16,5	14,6
<i>Humerus</i>			
— lat. min. diaf.	6	13 — 16	14,7
— lat. dist	23	34 — 40,5	36,5
— lat. troch.	24	25 — 32	27,2
<i>Radius</i>			
— lat. prox.	21	23 — 31	26,5
— lat. min. diaf.	17	13 — 18,5	15,8
<i>Tibie</i>			
— lat. min. diaf.	5	17 — 20	18,2
— lat. dist.	9	26 — 32	28,4

fragmentar al pieselor nu a permis aprecierea particularităților morfologice ale acestei specii și nici calcularea taliilor. Prezența câtorva fragmente de dentiție a favorizat în schimb calcularea unor vârste de sacrificare: 1 exemplar de 7 ani; 2 exemplare de 3—4 ani; 1 exemplar de 1 1/2 ani.

Studierea unor materiale faunistice mult mai numeroase provenite din aceeași perioadă istorică a permis lui S. Haimovici să aprecieze că această specie „fusese utilizată în alimentația geto-dacilor la același nivel cu ovinele și poate chiar cu porcinele”⁸. În eșantionul de la Cîrlomănești resturile atribuite calului apar cu o frecvență net mai mică decît a fiecăruia dintre cele trei specii intens exploatate în această așezare.

Un lucru pare cert: prezența unor fragmente cu spărturi neregulate, uneori chiar cu urme de retezare și cu semne de ardere pledează în favoarea presupunerii că această specie era utilizată și în scopuri alimentare. Este încă dificil a se preciza dacă specia reprezenta pentru alimentația geto-dacilor o componentă de o importanță asemănătoare cu a ovinelor sau cu a suinelor. Dar, o proporție net mai mică de resturi în comparație cu celelalte specii intens exploatate nu implică în mod direct faptul că geto-dacii nu acordau atenție acestei specii în economia așezării. Preocuparea lor pentru obținerea unor cai „de elită” este cunoscută din scrierile autorilor antici și bine documentată în special de descoperirile din necropola getică de la Zimnicea⁹. Această preocupare sugerează poate cel mai bine și utilizarea principală a cailor și anume pentru călărie, folosirea lor pentru muncile agricole și mai ales pentru consum fiind secundară, cel puțin la Cîrlomănești. În acest fel, proporția redusă de resturi atribuite calului în eșantioanele de oase provenite din unele așezări geto-dace s-ar explica foarte probabil prin faptul că mulți mureau pe cîmpul de luptă și nu mai aveau cum să apară în perimetrul așezării sau în gropile de reziduri.

Canis familiaris. Au fost identificate cu o frecvență foarte scăzută și resturi ce au aparținut ciinelui. Cele câteva fragmente de mandibule și de piese ale scheletului postcranian au permis constatarea că resturile provin probabil de la ciini de talie medie sau supramedie, aceste forme fiind destul de răspîndite în așezările geto-dace de pe teritoriul țării noastre.

Animale vîinate. În eșantionul de oase de la Cîrlomănești au fost de asemenea prezente și fragmente care proveneau de la animale sălbatice. Din totalul pieselor identificate acestea reprezintă o proporție de 4,5%. Un procent așa de mic, corelat cu proporția mare de resturi atribuite animalelor domestice, sugerează că locuitorii așezării de la Cîrlomănești practicau vînătoarea numai sporadic.

Specia cea mai des vînată a fost *cerbul*, fragmentele care îi aparțin reprezentînd o jumătate din întreg materialul atribuit animalelor sălbatice. Cu o frecvență mai mică, dar aproape constant, au fost vîinate *mistrețul* și *căprioara*. Au apărut semnalate sporadic și alte specii: *iepurele*, *ursul*, *bursucul* și *castorul*. În legătură cu problema relevanței paleoecologice a faunei sălbatice se cuvine a fi făcute cîteva precizări. Dacă pentru paleolitic existența unor eșantioane suficient de abundente statistic poate oferi

⁸ S. Haimovici, în *Domestikations—forschung und Geschichte der Haustiere*, Budapesta, 1971, p. 259.

⁹ Idem, *AUI*, s.n., 17, 1971, 1, p. 109—185.

o serie de informații prețioase legate de biocenoza regională, pentru perioadele mai apropiate de zilele noastre deducțiile devin mai dificile și mai riscante. Un studiu de paleofaună, prin speciile de animale sălbatice identificate, nu poate sesiza schimbările microregionale și de scurtă durată decît rareori. Spre deosebire de plante, în fața unor alterări de scurtă durată ale mediului, animalele se pot adapta mai ușor, uneori putînd chiar să migreze temporar pentru a evita lipsa de hrană sau condițiile termice nefavorabile; în plus, cu cît ne apropiem de zilele noastre, influența factorului antropic asupra răspîndirii faunei sălbatice devine treptat tot mai pregnantă.

Dintre speciile de animale sălbatice care apar în mod obișnuit în descoperirile arheologice, unele sînt mai relevante din punct de vedere paleoecologic decît altele. În concordanță cu piramida inversă de biotop, „cu cît e mai înalt nivelul de consumator, cu atît e mai întinsă aria parcursă în căutarea hranei și cu atît e mai mare numărul de biotopi acoperit în cursul activității trofoecologice”¹⁰. Dacă pentru ecosistemele actuale structurile bazate pe activitatea păsărilor și mamiferelor fitofage nu se încadrează în acest model datorită libertății lor mai largi de mișcare, adaptabilității comportamentale ridicate și necesității fiziologice de a consuma hrană variată, pentru paleoecologie credem că acest principiu devine utilizabil cel puțin parțial. Ca urmare, speciile cele mai utile pentru estimările de paleoecologie ar fi cele care se găsesc mai aproape de baza piramidei eltoniene și anume ierbivorele, dintre acestea fiind indicatori ecologici mai buni cele care au biotopi mai restrînși.

Dintre speciile vîinate la acea vreme de locuitorii așezării de la Cîrlomănești toate sînt actualmente prezente în regiune, cu excepția castorului care a dispărut din fauna țării noastre. Prezența sa în eșantionul de la Cîrlomănești furnizează unele indicații legate de peisajul natural din zonă. Animal acvatic prin excelență, castorul este cel mai mare și mai puternic rozător din Europa. Habitatul său îl formează pădurile luminoase riverane, formate din ulmi, plop, sălcii. În aceste locuri el ocupă fișia de teren din lungul malului, porțiuni de apă cu curent slab, vechi brațe ale riurilor. Aceste condiții de biotop trebuie să fi fost prezente acum mai bine de 2 000 de ani în zona așezării de la Cîrlomănești. Identificarea unui număr redus de fragmente care au aparținut castorului denotă că această specie a făcut obiectul numai a unei vînători accidentale.

Materialul care face obiectul studiului de față reprezintă un eșantion parțial pe de o parte pentru că așezarea nu a fost încă integral cercetată prin săpătură și, pe de altă parte, pentru că materialul scos pînă acum la iveală n-a fost cercetat în întregime. Cu toate că eșantionul nu este deci decît în parte reprezentativ pentru întreaga așezare, el a fost totuși suficient de abundent pentru scopul propus: prezentarea unor date despre vînătoare și despre creșterea și exploatarea animalelor domestice la getodacii de la Cîrlomănești. Cercetările ulterioare vor permite lărgirea cadrului problemelor luate în discuție.

Prezența unei cantități considerabile de resturi osoase în perimetrul așezării, atît în stratul de cultură cît și în gropile de reziduri, de asemenea,

¹⁰ B. Stugren, *Ecologie generală*, București, 1975, p. 59.

marea proporție atribuită animalelor domestice, sînt argumente care permit să se afirme că locuitorii așezării de la Cîrlomănești dispuneau de turme numeroase, capabile să le satisfacă pe deplin necesitățile alimentare. Acesta este și motivul pentru care ei nu au practicat vînătoarea decît ocazional.

Animalele cel mai des utilizate în hrana locuitorilor au fost bovinele, ovicaprinele și suinele. Spre deosebire de ceea ce s-a constatat în special la geto-dacii din partea de est a țării, importanța cailor era secundară în alimentația locuitorilor așezării de la Cîrlomănești.

Încă nu se poate vorbi de inițierea unui proces sistematic de ameliorare a fondului local de animale domestice.

LA FAUNE DÉCOUVERTE DANS L'ÉTABLISSEMENT GÉTO-DACE DE CÎRLOMĂNEȘTI

(RÉSUMÉ)

On présente les données résultées de l'étude du matériel paléofaunique provenant de l'établissement de Cîrlomănești, comm. de Vernești, dép. de Buzău (IIe — Ier siècles av. n.ère.).

Parmi les animaux domestiques, les bovinés, les ovinés — y compris les chèvres — et les porcs ont été des espèces intensément exploitées. L'importance des chevaux dans l'alimentation a été secondaire. Pour les habitants de l'établissement de Cîrlomănești, la chasse a été une occupation occasionnelle. On ne peut parler d'un processus systématique d'amélioration des formes locales d'animaux domestiques.